

การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสำนักงานปศุสัตว์เขต ๒ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙

๑. เรื่อง สรุปผลการจัด “กิจกรรม Dairy Field Day ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙” ครั้งที่ ๑ ตามที่สำนักงานปศุสัตว์เขต ๒ ได้มีคำสั่งที่ ๔๓/๒๕๖๘ ลงวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๘ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานปศุสัตว์เขต ๒ โดยคณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่ขับเคลื่อนและส่งเสริมการเลี้ยงโคนมในพื้นที่รับผิดชอบ ขับเคลื่อนการดำเนินการจัดกิจกรรม Dairy Field Day การแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบที่ต่ำกว่าเกณฑ์ รายละเอียดคุณภาพ/ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ/ฟาร์มเกษตรกร สำนักงานปศุสัตว์เขต ๒ เห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตน้ำนมดิบที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานและปริมาณสูงสุด ขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาด้านการเลี้ยงโคนมในรูปแบบการจัด “กิจกรรม Dairy Field Day ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต ๒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙” ภายใต้แผนงาน : ยุทธศาสตร์การเกษตรสร้างมูลค่า กิจกรรมหลัก : ตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ กิจกรรมย่อย : ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพน้ำนมทั้งระบบ (กสส) โดยร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริม สนับสนุน องค์ความรู้ด้านการเลี้ยงโคนมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้อาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพที่ยั่งยืนต่อไป

เป้าหมาย / แผนการดำเนินการ

๑. เป้าหมาย : สมาชิกเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม สังกัดสหกรณ์โคนม/ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ/ฟาร์มเกษตรกรโคนมในพื้นที่ปศุสัตว์เขต ๒

๒. แผนการดำเนินการ : การจัดกิจกรรมครั้งที่ ๑ ประมาณช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

การจัดกิจกรรมครั้งที่ ๒ ประมาณช่วงเดือน มีนาคม ๒๕๖๙

การจัดกิจกรรมครั้งที่ ๓ ประมาณช่วงเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๙

การจัดกิจกรรมครั้งที่ ๔ ประมาณช่วงเดือน กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๖๙

*หรือปรับตามความเหมาะสม

๒. สรุปข้อมูลของผู้มีส่วนร่วม

ผลวิเคราะห์ปัญหา ก่อนดำเนินการ

สหกรณ์โคนมบ้านบึง จำกัด มีสมาชิก ๒๑ ราย ปริมาณน้ำนมดิบเฉลี่ย ๑.๗๘๔ ตัน/วัน ปริมาณน้ำนมดิบเฉลี่ย ๘.๑๐ กก./ตัว/วัน ประชากรโคนมทั้งหมด ๗๒๕ ตัว เป็นโครีดนม ๒๒๐ ตัว จากข้อมูลรายงานผลการวิเคราะห์น้ำนมของเกษตรกรรายฟาร์ม มีเกษตรกรหลายรายที่มีผลการวิเคราะห์ฯ ไม่ผ่านเกณฑ์ จากข้อมูลดังกล่าวได้ชี้แจงปัญหากับผู้บริหารสหกรณ์โคนมบ้านบึง จำกัด เพื่อคัดเลือกฟาร์มเกษตรกรที่ได้รับการแก้ไข จำนวน ๒ ฟาร์ม ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ประเด็นปัญหา และอุปสรรค ก่อนดำเนินการจัดกิจกรรม คือ

๑. ฟาร์มสหกรณ์โคนมบ้านบึง จำกัด ประเด็นปัญหาที่พบ การจัดการสัดส่วนฝูงโคที่ไม่เหมาะสม ขาดการบันทึกทำพันธุ์ประวัติโครุ่น/โคสาว ทำให้ไม่ทราบว่าโคตัวไหนท้องหรือไม่ท้อง และปริมาณน้ำนมดิบเฉลี่ย/ตัว/วันของฟาร์มที่น้อยเกินไป

๒. นางรสสุคนธ์ ภมร ประเด็นปัญหาที่พบ เกษตรกรมีการจัดการอาหารสัตว์ ผสม ๑ สูตร ให้โคกินทั้งฝูง มีปัญหาค่า SCC ที่สูงต่อเนื่องหลายเดือน มีโคเป็นโรคเต้านมอักเสบแบบไม่แสดงอาการ และโคผสมติดยาก

๓. ผลการดำเนินการที่ได้จากการมีส่วนร่วม

คณะทำงานแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบ ในพื้นที่ปศุสัตว์เขต ๒ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์เขต ๒, สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดชลบุรี, ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์สระแก้ว และศูนย์วิจัยการผสมเทียมและเทคโนโลยีชีวภาพชลบุรี ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรม Dairy Field Day การแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบของเกษตรกร

ปัญหา/สาเหตุ ที่พบ แนวทางการแก้ไข

๑. ด้านคุณภาพน้ำนมดิบ

๑.๑ ปัญหาค่า Somatic cell count หรือค่า SCC ต่ำกว่าค่ามาตรฐาน สาเหตุปัจจัยคาดว่าน่าจะมาจากขาดการดูแลบำรุงรักษาเครื่องรีดนมตามโปรแกรม, แรงดันของท่อลมมีค่าเกินเกณฑ์มาตรฐาน, และสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขลักษณะ

๑.๒ ปัญหาค่า Total Solid หรือค่า TS ต่ำกว่าค่ามาตรฐาน ๑๒.๒๕% อาจเกิดจากสาเหตุหลักๆ เช่น โคนมอาจได้รับสารอาหารที่เกี่ยวข้องกับการผลิตน้ำนม เช่น โพรตีน, ไขมัน, และคาร์โบไฮเดรต ไม่เพียงพอสามารถทำให้ค่า TS ในการผลิตน้ำนมต่ำได้ หรืออาจได้รับเพียงพอแต่มีคุณภาพต่ำ

๑.๓ ปัญหาค่า Protein ต่ำกว่าค่ามาตรฐาน ๓.๐๐% ในฟาร์มของสหกรณ์โคนมบ้านบึง จำกัด อาจเกิดจากหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การให้อาหารของโคนม ได้รับอาหารในปริมาณที่ไม่เพียงพอหรืออาหารมีคุณภาพต่ำ

๒. การจัดการฝูง ควรมีการจัดการฝูงให้ได้ โดยไม่เพียงแค่งแบ่งตามขนาด (โคเล็ก, โครุ่น, โคสาว) แต่ต้องทราบถึงประวัติและสถานะเบื้องต้นด้วย เช่น โคที่อยู่ในช่วงท้อง หรือโคที่ให้ผลผลิตนม และการทำเบอร์หูโครุ่น/โคสาว

๓. ด้านอาหารสัตว์

๓.๑ การจัดการอาหารโคนม จากการลงพื้นที่การจัดกิจกรรมของฟาร์มสหกรณ์โคนมบ้านบึง จำกัดพบว่า การจัดสัดส่วนอาหารหยาบต่ออาหารชั้น ๕๘ : ๔๒ แต่สัดส่วนค่าไขมันต่อค่าโปรตีน (F:P Ratio) มีค่าที่ต่ำ อาจทำให้เกิดภาวะกระเพาะเป็นกรด (Acidosis) ในระยะยาว ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพโค และระบบการย่อย แนะนำให้หาแหล่งอาหารหยาบคุณภาพดีมาเสริม เพื่อปรับสัดส่วนอาหารให้ดีขึ้น

๓.๒ ปริมาณการให้อาหาร ควรให้ปริมาณอาหารหยาบและอาหารชั้นตามปริมาณการให้ผลผลิต เช่น

ระยะแรกการให้นม (นมมาก) = สัดส่วนระหว่างอาหารหยาบ : อาหารชั้น = ๔๐ : ๖๐

ระยะกลางการให้นม (นมปานกลาง) = สัดส่วนระหว่างอาหารหยาบ : อาหารชั้น = ๕๐ : ๕๐

ระยะปลายการให้นม (นมน้อย) = สัดส่วนระหว่างอาหารหยาบ : อาหารชั้น = ๖๐ : ๔๐

หรือควรให้อาหารชั้นแก่โครีดนมในอัตรา ๑ กก. ต่อปริมาณผลผลิตน้ำนม ๒ กก.

หมายเหตุ : นางรสสุคนธ์ ภัทร หรือ รสสุคนธ์ฟาร์ม ประเด็นปัญหาที่พบ คือ ปัญหาด้านการจัดการด้านอาหารสัตว์ ผสม ๑ สูตร ให้โคกินทั้งฝูง ทำให้ต้นทุนอาหารของฟาร์มสูงขึ้น แนะนำให้คำนวณตามความต้องการของโคแต่ละช่วงวัย และหาแหล่งอาหารหยาบคุณภาพดีมาเสริม

๔. นำผลการมีส่วนร่วมไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน

แนวทางแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบที่ได้แนะนำเกษตรกร

๑. ให้ความสำคัญกับสุขศาสตร์การรีดนม การทำความสะอาดและการเช็ดเต้านม ด้วยน้ำยาคลอรีน ควรให้ความสำคัญกับการใช้น้ำยา CMT เพื่อตรวจน้ำนมก่อนสวมหัวรีดทุกครั้ง และการจุ่มหัวรีดนมในถังน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนนำไปสวมให้แม่โคตัวใหม่เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อที่เป็นปัญหาเต้านมอักเสบ จำนวนโซมาติกเซลล์ในน้ำนมดิบสูงเกินมาตรฐานที่มีผลต่อคุณภาพน้ำนม

๒. แนะนำควรให้เกษตรกรตรวจสอบและบำรุงรักษาการใช้งานของอุปกรณ์เครื่องรีดนมให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน การทำความสะอาดเครื่องรีดนม และอุปกรณ์ที่สำคัญได้แก่ ปีม์สูญญากาศ ตัวควบคุมสูญญากาศ ไลเนอร์ และตัวจับจังหวะการรีดนมหรือหัวใจ

๓. ควรมีแหล่งอาหารหยাবคุณภาพดี ตัดในช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมและการวางแผนการสำรองเสบียงอาหารสัตว์ในช่วงฤดูแล้ง

๔. ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการด้านอาหารสัตว์ ตามขนาดน้ำหนักของแม่โค ปริมาณน้ำนม ไขมันนม ซึ่งโคนมต้องได้รับโภชนาที่เป็นแหล่งโปรตีน พลังงาน วิตามิน แร่ธาตุ ที่ครบถ้วนและได้สัดส่วน

๕. เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจให้ความรู้ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจับสัตว์ ระหว่างเจ้าหน้าที่ผสมเทียมกับเกษตรกร ช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการผสมเทียม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านอัตราการผสมติด

ผลจากการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบระดับฟาร์ม

๑. การพัฒนาสุขศาสตร์การรีดนมและการป้องกันเต้านมอักเสบ เกษตรกรมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติด้านสุขศาสตร์การรีดนมที่ถูกต้อง ทั้งการทำความสะอาดเต้านม การตรวจน้ำนมด้วยน้ำยา CMT และการฆ่าเชื้อหัวรีดนมก่อนเปลี่ยนแม่โคทุกครั้ง ส่งผลให้ค่าโซมาติกเซลล์ในน้ำนมดิบลดลง และอัตราการเกิดเต้านมอักเสบในฝูงโคลดลงอย่างมีนัยสำคัญ

๒. การบำรุงรักษาและตรวจสอบประสิทธิภาพเครื่องรีดนม เกษตรกรสามารถตรวจสอบและบำรุงรักษาอุปกรณ์เครื่องรีดนมได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องตามมาตรฐาน ทั้งปัมสูญญากาศ ตัวควบคุมสูญญากาศ ไลเนอร์ และตัวจับจังหวะการรีดนม ส่งผลให้เครื่องรีดนมทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการปนเปื้อนเชื้อโรคในน้ำนม และลดความเสียหายจากเต้านมอักเสบที่เกิดจากอุปกรณ์บกพร่อง

๓. การจัดการแหล่งอาหารหยাবคุณภาพดีอย่างยั่งยืน เกษตรกรมีการวางแผนจัดการอาหารหยাবอย่างเป็นระบบ โดยตัดพืชอาหารสัตว์ในระยะที่เหมาะสมและสำรองเสบียงอาหารไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง ส่งผลให้โคนมได้รับอาหารหยাবที่มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี และช่วยลดต้นทุนการจัดหาอาหารสัตว์ในช่วงที่ขาดแคลนได้

๔. การจัดการโภชนาการอาหารสัตว์ตามความต้องการของแม่โค เกษตรกรมีความเข้าใจในหลักการจัดการอาหารสัตว์ที่สอดคล้องกับน้ำหนักตัว ปริมาณน้ำนม และไขมันนมของแม่โคแต่ละตัว ส่งผลให้โคนมได้รับโปรตีน พลังงาน วิตามิน และแร่ธาตุที่ครบถ้วนและได้สัดส่วนตามความต้องการทางโภชนาการ ซึ่งช่วยเพิ่มปริมาณและคุณภาพน้ำนมให้สูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

๕. การเพิ่มประสิทธิภาพการจับสัตว์และการผสมเทียม เกษตรกรมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการสังเกตอาการสัตว์ของแม่โคและช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการผสมเทียมได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้การประสานงานระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ผสมเทียมมีประสิทธิภาพมากขึ้น และอัตราการผสมติดของแม่โคในฝูงเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งช่วยให้ฟาร์มมีรอบการให้นมที่สม่ำเสมอและต่อเนื่อง

สรุปผลการจัดกิจกรรม Dairy Field Day ครั้งที่ ๑/๒๕๖๙
วันที่ ๔ - ๕ มีนาคม ๒๕๖๙
ณ สหกรณ์โคนมบ้านบึง จำกัด ตำบลห้างสูง อำเภอนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี

คณะทำงานแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบในพื้นที่ปศุสัตว์เขต ๒ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดชลบุรี ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์สระแก้ว และศูนย์วิจัยการผสมเทียมและเทคโนโลยีชีวภาพชลบุรี ได้ร่วมกันลงพื้นที่จัดกิจกรรม Dairy Field Day เพื่อแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำนมดิบของเกษตรกร ๒ ฟาร์ม เป้าหมาย ได้แก่ ฟาร์มสหกรณ์โคนมบ้านบึง จำกัด และรสสุคนธ์ฟาร์ม โดยสหกรณ์โคนมบ้านบึง จำกัด มีสมาชิกทั้งหมด ๒๑ ราย มีปริมาณน้ำนมดิบเฉลี่ย ๑.๗๘๔ ตัน/วัน และมีโคนมรีดนมอยู่ที่ ๒๒๐ ตัว จากโคนมทั้งหมด ๗๒๕ ตัว ประเด็นปัญหาสำคัญที่พบในการลงพื้นที่ครั้งนี้ ได้แก่ ค่าโซมาติกเซลล์ (SCC) สูงเกินมาตรฐาน ค่าของแข็งทั้งหมด (TS) และค่าโปรตีนในน้ำนมต่ำกว่าเกณฑ์ อันเนื่องมาจากการขาดการดูแลบำรุงรักษาเครื่องรีดนม สุขาสูตรการรีดนมไม่ได้มาตรฐาน และการจัดการอาหารสัตว์ที่ไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังพบปัญหาการจัดการฝูงโคที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการบันทึกประวัติพันธุ์โค และสัดส่วนอาหารหยাবต่ออาหารชั้นที่ไม่สมดุล จนอาจก่อให้เกิดภาวะกระเพาะเป็นกรดในระยะยาว ต้นทุนการผลิตสูงโดยไม่จำเป็น แนวทางการแก้ไขที่คณะทำงานได้ให้คำแนะนำแก่เกษตรกร ครอบคลุม ๕ ด้านหลัก ได้แก่ การพัฒนาสุขาสูตรการรีดนมโดยใช้น้ำยา CMT ตรวจน้ำนมและฆ่าเชื้อหัวรีดก่อนเปลี่ยนแม่โคทุกครั้ง การบำรุงรักษาเครื่องรีดนมและอุปกรณ์ให้ได้มาตรฐาน การจัดหาแหล่งอาหารหยাবคุณภาพดีและสำรองเสบียงในช่วงฤดูแล้ง การปรับสูตรอาหารให้เหมาะสมตามช่วงการให้นมและความต้องการโภชนาการของแม่โคแต่ละตัว และการเพิ่มความรู้ด้านการจับสัตว์เพื่อเพิ่มอัตราการผสมติด ผลจากการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้คาดว่าจะช่วยยกระดับคุณภาพน้ำนมดิบของเกษตรกรในพื้นที่ให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของฟาร์มได้อย่างยั่งยืน

